

KENTİN KANAT SESLERİ

Bir canlı grubunun içinde bulunduğu, barındığı, geliştiği, üreyip çoğaldığı, varlığını ve neslini devam ettirdiği ortama habitat ya da yaşama ortamı deniyor. Geniş bir bölge, yeryüzünün özel bir parçası, hava, toprak ya da su yaşama ortamı olarak seçilen yerler. Kent kuşları için de yaşama alanı kenti oluşturan dokulardan oluşuyor; yani bir apartmanın çatısı, duvar üstü, ağaçlar, çalılar, elektrik direkleri. Kuşlar bu yaşam alanlarını, besin, örtü ve su gibi üç temel bileşenden oluşturuyorlar. Besinin cinsi, miktarı, yıl içerisindeki değişimi, orada yaşayacak türlerin sayısı ve miktarını belirliyor. Örtü, hayvanların bulunduğu ortamda yer alan, ağaç, çalı, ot, taşlık, çatı gibi kuşu gözlerden saklayan yapılar. Örtü, hayvanın başlıca; gizlenme, saklanma, yuvalanma, olağanüstü durumlarda sığınma gereksinimlerini karşılıyor. Su gereksinimi ise, iklim ve kuşun türüne göre değişiyor. Örneğin göç etmeyen türler, dolaşma mesafesi dahilinde su bulamayacağı bir alana yerleşmiyor.

2004 yılında yayımlanan Avrupa'nın Kuşları Raporu'na göre AB ülkeleri içinde en çok kuşa sahip ülke Türkiye. Üçyüzlü aşkın farklı türden onbinlerce kuş, en yüksek dağların başından deniz seviyesine kadar pek çok ortamı kendilerine yaşam alanı olarak seçebiliyorlar. İşte bu dağılım içerisinde kentlerde yaşamayı yeğleyenler, kentlerdeki seyrek ağaçlı arazilerde, meyve bahçelerinde, parklarda, harabelerde, yüksek binaların çatı aralarında, gökdelenlerin tepesinde, alışveriş merkezlerinin içinde barınıyor, gelişiyor, üreyip çoğalıyor ve soylarını devam ettiriyorlar.

Kent kuşları yaşam alanlarını belirlerken tercih kullanabiliyorlar. Geniş kent çöplükleri birçok değişik kuş türünü cezbederken, kentin bir kenar mahallesi ya da çok sosyete bölgesini yaşam alanı olarak seçenler var. Ancak kent kuşları özlerni yani doğadaki yaşam alanlarını hiç unutmuyorlar. Şunu

çok iyi biliyorlar ki onlar çayırlara, ormanlara, sulak alanlara kısaca doğaya aittir. Kuşlar bu bilinçle kentlerde üç ayrı yaşam alanına yayılıyorlar. Biri şehrin merkezi, biri çevresindeki yerleşim alanları, diğeri de çöplükler, yeşillikler, çalılıklar kısaca kent merkezinden hayli uzaktaki yerler.

Yüksekten Uçanlar...

Bazı kuşlar kentin merkezinde, çarşının bulunduğu yerlerde yaşamayı yeğlerler. Büyük yapıları, gökdelenleri, mağazaların bulunduğu geniş arazilere yayılmış çok katlı binaları, bir de yolları yaşam alanı olarak seçerler. Onlar, yollarda sıra sıra ağaçlar olmasına ve binaların etrafında dağınık da olsa

Küçük karga ötücü bir kuş. Cüsesi güvercine benziyor. Kuvvetli ve kalın gagası boyuna posuna baktığımızda hemen göze çarpmakta. Genel rengi siyah, boynusa gri. Uçuşu güvercine benziyor. Toplu yaşamdan hoşlanıyor. Erkek ve dişi birbirine bütün mevsimlerde çok benziyor. Kuluçkaya yattığı her yerde onu görmek olası. Böcek, larva, solucan, sümüklüböcek, fare, yumurta, kuş yavruları, meyve, hububat ürünleri, ceviz çok sevdiği besinler.

en azından çalılarının bulunmasına özen gösterirler. Bu seçimi yapan kuşlardan birkaçı "kent yabancılığı" adı da verilen ev serçeleri, sığırcıklar, güvercinler, kumrular ve ispinozlar. Eviniz bu tür yapıların yoğun olduğu yerlerdeyse bu kent yabancılığıyla kesinlikle tanışsınız. Eğer biraz da dikkatliyseniz bu kuşların olağanüstü denebilecek akrobatik hareketlerine de tanık olursunuz. Dahası çıkardıkları sesler kentin yapay sesleri karşısında elimizde var olan sayılı doğallıklardandır. Bir alışveriş merkezindeki sandviççi de etrafınızda dönen, cıvıltılarla sizden ekmek kırtıntılarını bekleyen serçeler kendinizi anlık da olsa bir yeşillikte hissetmenizi sağlar. Gerçi serçenin ötmesinin nedeni sizin hislerinize seslenmek için değildir; onun derdi hem kendi karnını doyurmak hem de arkadaşlarına yiyecek bulduğunun haberini vermektir. Cambridge Üniversitesi Zooloji Bölümü'nün çatısında yaşayan serçeler üzerinde yapılan bir çalışma da serçelerin ötüşlerinin aslında birbirleri için bir toplanma çağrısı olduğunu ortaya koymuş. Serçe, ötüş şiddetini de tehlikenin ya da elde edeceği besinin büyüklüğüne göre ayarlıyormuş. Yuvasını binaların çatılarına, çalı, sap ve tüy kullanarak yapan bu ev serçeleri besin olarak pek de fazla büyük olmayan sert daneleri, tomurcukları, meyveleri ve böcekleri yiyorlar.

Serçeler gibi diğer kuşlar için de böcekler vazgeçilemez besinler. Kiraz, vişne gibi meyve ağaçlarının çiçekleri pek çok böceği kendilerine çeker. Ya da şöyle de diyebiliriz: vişne ve kiraz ağaçları, böcek yiyen kuşlara, çiçek masalarda ziyafet sofrası kurarlar. Biyologlar, olağanüstü bir şekilde kırmızı kargaları, birkaç tane ötleğen kuşunu ve havada uçanı yakalayan böcek avcılarını, çiçek açma zamanında ağaçların kenarında böcek beklerken gözlemişler. Kış geldiğindeyse, kuşlara yem olan böceklere bu kez kuşlar yem olabilir; soğuktan ölen

Siğircıklar, yaz geldiğinde bütün vücutlarını sanki siyaha boyarlar. Bu boyanın içine de yeşilimsi morumsu ışıklar katarlar. Kuş geldiğindeye baş ve vücudun alt taraflarında belirgin biçimde beyaz benekler oluştururlar. Ülkemizin her yerinde her mevsim siğircık görmek olası. Bazan yüzlerce siğircığı evinizin yakınındaki bir ağaç üzerinde görebilirsiniz. Hatta biraz kent merkezinden uzaklaşırsanız, mevsim de kışsa sürüler halinde siğircıkla karşılaşabilirsiniz.

kuşları kemirmek böcekler düşer. Ancak bu kuş cesetlerini kemiren böcekler aynı zamanda bir başka sağlıklı kuşa yem olabilir. Eğer şanslıysanız, bir kış günü, kent merkezindeki bir ağacın üzerinde böcek bekleyen bir ardıç kuşuna bile rastlayabilirsiniz. Bir kuş gözlemcisi hatıralarında, Amerika'da Concord kentinin en işlek caddesinde, ölü bir kuş cesedi gözleyen ardıç kuşunu gördüğünü anlatır. Ardıç kuşunun gözü o sırada ölü kuş üzerine üşüşmüş böceklerdeymiş. Bizim ülkemizde de kentlere yolu düşen ardıç türleri arasında şarkıcı ardıç kuşu ve ökseotu ardıç kuşu var.

Yaşadığımız yer kent merkezinin pek de ağaç barındırmayan bir bölgesindeyse siz ev serçelerine ve siğircıklara komşu değilsiniz demektir. Çünkü bu iki kuş, yaşam alanlarında kesinlikle ağaç olmasını isterler. Ancak çok ilginç şekilde, evinizin çevresi ağaç yönünden zengin olsa da serçelerle ve siğircıklarla karşılaşmayabilirsiniz. Çünkü bu kuşlar yaşamak için gereksinim duydukları ortamı bulsalar dahi, kendilerini doğal bir ortamda hissetmezler ya da buldukları yiyecekler çekici gelmezse o ağaçlı bölgeyi terk edip gidebilirler. Aynı davranışı gösteren serçe ve siğircık aslında birbirlerinden hiç hoşlanmazlar. Öyle ki birbirlerinin yuvalarından yumurtaları ve hatta yavrularını çalıp yerler. Bir keresinde biyologlar, bir

serçenin yuvasını gagasıyla dağıtıp, yiyecek arayan siğircıkların bir kent kilisenin çatısına uçtuklarını gözlemişler. Siğircıkların kentte yaşayanları yuvalarını, bitki sapları ve köklerini biriktirerek, daha çok duvarlardaki çıkıntılara, kovuklara yaparlar.

Aile Işıklarına Yakın Olanlar...

Kent kuşlarından bazıları da yaşam alanı olarak, ailelerin yaşadıkları yapıları tercih ederler. Genellikle birbirine çok yakın, küçük, yeşilliklerle çevrili yapılar seçilir. Bazı kuşlar apartmanları ya da çok katlı binaları yeğleseler de, orada da genellikle aileler ya da aile ortamını aratmayacak işyeri çalışanları yaşar. Bu yapılaşmaya eşlik eden bitki türleriyse yollar boyunca uzanan ağaçlar, bahçe bitkileri, çalı ve çimenlerdir. Onlar kendilerine yeterince konuk-sever davranan bu aile ortamında, istedikleri yiyecek ve barınacağı rahatlıkla elde ederler. Dahası, her türlü tehlikeden saklanacak çatıları, ya da pencere önleri vardır. Eğer sizin eviniz ya da işyeriniz böyle

İspinozları ağaçların olduğu her yerde görebiliriz. Besinlerini çoğunluk yağlı tohumlu taneler oluşturur. Dilimlediğimiz salatalık ve diğer meyvelere de hayır demezler. Çiçeklerin balözlerini de çok severler; ama balözünü almak için çiçekleri parçalayarak çok zarar verirler.

bir yerdeyse etrafınızda her an görmeye alışık olduğunuz güvercinin, serçenin, saksığanın, karganın yanı sıra her an bir kızılgerdanla, alaycıkkuşla, ev kırlangıcı, ispinoz ya da bülbülle karşılaşabilirsiniz.

Kuşlar pencere önüne konan islatılmış ekmeğin parçalarıyla karınlarını doyurup, en yakında bulunan ağaca uçarlar. Baştankaralar huş ağacına tutkundur-

lar. Yuvalarını huşun dallarındaki ya da gövdesindeki deliklere küçük kutucuklar halinde yaparlar. Kutucukların küçük tutulmasının nedeni kötü niyetli insanların yumurtalarına zarar vermelerini engellemek içindir. Yavrular yumurtadan çıktığımdaysa bu kutucuklar serçelerin ilgisini çok çeker. Yani insandan başka bir kuş yuvasına gözünü diken pek çok canlı türü var. Böcek, kuş, kedi,... Bu nedenle kentli kuşlar yuvalarını yaptıkları yere çok önem verirler. Güvercin, kumru gibi kuşlar kozalıklı ağaçları tercih ederlerken, ispinozlar parklardaki, bahçelerdeki çalılıkların, ağaçların ve çitlerin arasına, sap, çalı, yosun, tüy ve kıldan oluşan yuvalar yaparlar. Dağbülbülleri çitlerin iç kısımları ve dört mevsim yeşil kalan bitkileri tercih ederler. Bunlar arasına yuvalar çok iyi gizlenir. Öterardıçlar, ağaçlar, çitler ya da çalılıklara; akkuyruksallayanlar duvarlardaki deliklere; sakalar, çoğunlukla küçük ağaçların dallarının uç kısımlarına doğru; ev kırlangıçları, saçak altlarına; siğircıklar, çatı kirişlerine; mavibaştankaralar, duvardaki ya da ağaçtaki deliklere, insanların yaptığı kuş evlerine ya da borulara yuva yaparlar.

Çöplük Kuşları...

Çöplük, çöplerin, süprüntülerin atıldığı yerdir. Çok kirlili, çok pis yerlerdir çöplükler. Hele bir de hava sıcaksa, çöplüklerden yükselen keskin kokuya dayanabilmek oldukça zor olur. Ancak martı, saksığan, güvercin, karga gibi birçok kuş türü çöplüklerin de sürekli ziyaretçileridir. Yol kenarlarına ve yakında ev olan yerlere ya da insan aktiviteleri yönünden pek gelişmemiş, ama doğal yapısı neredeyse hiç bozulmamış yerlere yuvalarını yapar sonra da beslenmek için bu yerlere yakın olan kent çöplüklerinden çöplerir bu kuşlar.

Zaten kentlerde yaşayan martı gibi bazı kuşların sayısındaki anormal artışın da en önemli nedeni kentlerde sokağa çok miktarda çöp atılmasıdır. Açıkta kalan yarım bırakılmış besin maddeleri ve yiyecek artıkları bu kuşların ana besin kaynağı olur. Apartman çatıları da doğal yaşama ortamları gibi güvenli yerlerdir. Sokak lambaları sayesinde kent geceleri de aydınlık olduğu için geç saatlerde de yemek aramaya da çıkabilirler. Kentlerde sıcaklık daha yüksek olduğu için çoğalmaları daha kolaydır. Kentlerde çok daha erken ve hızlı üreyebilirler.

Kanalizasyon göletleri de kentlerde yaşayan kuşların tercih ettikleri yaşam alanlarından. Buralarda kentlerde pek de sık görülmeyen yırtıcı kuş türlerini de görebilmek olası. Zaten bu yerler için "vahşi doğanın sığınakları" yakıştırması yapılır. Göletlerde ayrıca kırlangıçlar, martılar, kargalar, siğircık ve onun türünden diğer kuşların da uğrak yeridir. Buraları, bu kuşlar için hem beslenme hem de geceleme alanları olur.

Çöplükler ve kanalizasyon göletleri gibi, deniz ve göl kıyılarındaki alışveriş merkezleri, ayak üstü yemek yenen restoranlar da kuşların favori alanları arasındadır. Çimen tarlaları, golf sahaları ve mezarlıklarda da pek çok kuş türünün yaşam alanıdır; ama göçleri esnasında birkaç tür yağmur kuşu bu açık alanlarda bol miktarda böcek türü bulacağını bilircesine buraları yaşam alanı olarak seçer.

G ü l g ü n A k b a b a

Güvercin, küçük başlı, kısa boyunlu ve kısa bacaklıdır. Gagası tavuk gagasından daha uzun, fakat daha zayıf ve ucu hafif aşağıya doğru kıvrıktır. Diğer kuşlardan farklı olarak su içeren gagasını burun deliklerine kadar su içine sokar. Tanelere beslenir; ama ekmeğin kırıkları, kaşar peyniri rendesi gibi evsel artıklara da hayır demezler.

Kaynaklar
http://ormanweb.sdu.edu.tr/dergi/dergipdf/2004_Say%4%B11/2004_1_6_EGundogdu.pdf
http://www.nhauudon.org/research/03urban.htm
http://protist.biology.washington.edu/nwbirds/